

ZAKON O REHABILITACIJI

"Službeni glasnik RS", br. 92/2011 od 7.12.2011. godine

Predmet zakona

Član 1.

Ovim zakonom uređuju se rehabilitacija i pravne posledice rehabilitacije lica koja su iz političkih, verskih, nacionalnih ili ideoloških razloga, lišena života, slobode ili drugih prava do dana stupanja na snagu ovog zakona:

- 1) na teritoriji Republike Srbije bez sudske ili administrativne odluke;
- 2) izvan teritorije Republike Srbije bez sudske ili administrativne odluke vojnih i drugih jugoslovenskih organa, ako su imala ili imaju prebivalište na teritoriji Republike Srbije ili državljanstvo Republike Srbije;
- 3) sudskom ili administrativnom odlukom organa Republike Srbije;
- 4) sudskom ili administrativnom odlukom vojnih i drugih jugoslovenskih organa, ako su imala ili imaju prebivalište na teritoriji Republike Srbije ili državljanstvo Republike Srbije.

Pravo na rehabilitaciju ima lice iz stava 1. tač. 3) i 4) ovog člana ako je sudska ili administrativna odluka doneta protivno načelima pravne države i opšteprihvaćenim standardima ljudskih prava i sloboda.

Pravo na rehabilitaciju imaju i lica iz stava 1. ovog člana koja se, u skladu sa zakonom i drugim propisima, smatraju borbama narodnooslobodilačkog rata.

Pravo na rehabilitaciju nemaju lica koja su za vreme trajanja Drugog svetskog rata na teritoriji Republike Srbije lišena života u oružanim sukobima kao pripadnici okupacionih oružanih snaga i kvislinških formacija.

Republika Srbija, u smislu ovog zakona, nije odgovorna za radnje i akte okupacionih snaga za vreme trajanja Drugog svetskog rata na teritoriji Republike Srbije.

Rehabilitacija i ograničenja prava na vraćanje oduzete imovine i obeštećenje

Član 2.

Ne mogu se rehabilitovati i nemaju pravo na vraćanje imovine oduzete na osnovu propisa iz člana 2. Zakona o vraćanju oduzete imovine i obeštećenju ("Službeni glasnik RS", broj 72/11), pripadnici okupacionih snaga koje su okupirale delove teritorije Republike Srbije tokom Drugog svetskog rata i pripadnici kvislinških formacija, a koji su izvršili, odnosno učestvovali u izvršenju ratnih zločina.

Pod licima iz stava 1. ovog člana, odnosno licima iz člana 5. stav 3. tačka 3) Zakona o vraćanju oduzete imovine i obeštećenju ("Službeni glasnik RS", broj 72/11) smatraju se:

- 1) sva lica koja su odlukom vojnog suda ili drugog organa pod kontrolom Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije od dana oslobođenja određenog mesta proglašena za ratne zločince, odnosno učesnike u ratnim zločinima;
- 2) sva lica koja su sudovi i drugi organi Demokratske Federativne Jugoslavije i Federativne Narodne Republike Jugoslavije, kao i Državna komisija za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača tokom Drugog svetskog rata proglasili da su ratni zločinci, odnosno učesnici u ratnim zločinima.

Pod licima iz stava 1. ovog člana ne smatraju se lica koja su do dana stupanja na snagu ovog zakona rehabilitovana, lica koja budu rehabilitovana po sili zakona u skladu sa ovim zakonom, kao i lica za koja se u postupku rehabilitacije utvrdi da nisu izvršila, odnosno učestvovala u izvršenju ratnih zločina.

Pod danom oslobođenja, u smislu stava 2. tačka 1) ovog člana smatra se dan kada su pripadnici Narodnooslobodilačkog pokreta počeli efektivno da vrše vlast u određenom naseljenom mestu, koja se kasnije nije prekidala.

Rehabilitacija i pravne posledice rehabilitacije

Član 3.

Rehabilitacija je utvrđivanje ništavosti, odnosno nepunovažnosti akata i radnji kojima su lica iz člana 1. stav 1. ovog zakona lišena života, slobode ili drugih prava iz političkih, verskih, nacionalnih ili ideoloških razloga.

Pravne posledice rehabilitacije za rehabilitovano lice i za druga lica određena ovim zakonom su mere uklanjanja i ublažavanja posledica ništavih, odnosno nepunovažnih akata i radnji iz stava 1. ovog člana i obuhvataju pravo na: poseban penzijski staž; mesečnu novčanu naknadu (poseban dodatak); zdravstvenu zaštitu i druga prava iz zdravstvenog osiguranja; pravo na vraćanje konfiskovane imovine ili imovine oduzete po osnovu propisa iz člana 2. stav 1. ovog zakona, odnosno obeštećenje za tu imovinu; pravo na obeštećenje za materijalnu i nematerijalnu štetu (rehabilitaciono obeštećenje).

Vrste rehabilitacije

Član 4.

Rehabilitacija u skladu sa ovim zakonom može biti po sili zakona (zakonska rehabilitacija) ili sudskom odlukom (sudska rehabilitacija).

Sud u slučaju zakonske rehabilitacije donosi odluku kojom utvrđuje da je lice rehabilitovano po sili zakona, a u slučaju sudske rehabilitacije sud ga svojom odlukom rehabilituje.

Zakonska rehabilitacija

Član 5.

Po sili zakona rehabilituju se lica iz člana 1. stav 1. tač. 1) i 2) ovog zakona čija su prava i slobode povređena do dana stupanja na snagu ovog zakona, bez sudske ili administrativne odluke.

Po sili zakona rehabilituju se lica iz člana 1. stav 1. tač. 3) i 4) ovog zakona čija su prava i slobode povređena do dana stupanja na snagu ovog zakona, a koja su sudskom ili administrativnom odlukom kažnjena:

1) za delo koje u vreme izvršenja radnje nije bilo određeno zakonom kao kažnjivo delo ili kaznom koja u vreme izvršenja dela nije bila propisana;

2) za krivično delo neprijateljske propagande zlonamernim i neistinitim prikazivanjem društvenopolitičkih prilika u zemlji iz člana 118. stav 1. Krivičnog zakonika ("Službeni list FNRJ", br. 13/51, 30/59 - prečišćeni tekst, 11/62, 31/62 i 37/62 i "Službeni list SFRJ", br. 15/65, 15/67, 20/69 i 6/73);

3) za krivično delo iz člana 1. stav 3. i člana 5. stav 2. u vezi sa stavom 1. tač. 1), 3), 4), 5), 6), 11) i 12) Zakona o suzbijanju nedopuštene trgovine, nedopuštene špekulacije i privredne sabotaze ("Službeni list DFJ", broj 26/45 i "Službeni list FNRJ", broj 56/46);

4) za krivično delo iz Zakona o suzbijanju nedopuštene trgovine, nedopuštene špekulacije i privredne sabotaze ("Službeni list DFJ", broj 26/45 i "Službeni list FNRJ", broj 56/46) kada je protiv vlasnika preduzeća (radnje), odgovorne uprave pravnog lica, organa ili punomoćnika pravnog lica koji su upravljali preduzećem ili imanjem u svojini pravnog lica, povređena pretpostavka nevinosti primenom člana 11. tog zakona;

5) za krivično delo iz člana 2. Zakona o zabrani izazivanja nacionalne, rasne i verske mržnje i razdora ("Službeni list DFJ", broj 36/45 i "Službeni list FNRJ", broj 56/46), ako je učinjeno samo radnjom pisanja;

6) zbog bekstva iz ustanove za izvršenje sankcija i drugih prinudnih mera u kojoj je izvršavana sankcija ili druga prinudna mera prema licu iz člana 1. stav 1. ovog zakona.

Po sili zakona rehabilituju se i lica iz člana 1. stav 1. tač. 3) i 4) ovog zakona koja su na osnovu sudske ili administrativne odluke lišena slobode pod optužbom da su se izjasnili za Rezoluciju Informbiroa od 28. juna 1948. godine i držana u logorima ili zatvorima na teritoriji Federativne Narodne Republike Jugoslavije u periodu od 1949. do 1955. godine.

Po sili zakona rehabilituju se i lica koja su po principu kolektivne odgovornosti proglašena za ratne zločince, odnosno učesnike u ratnim zločinima, a koja nisu izgubila jugoslovensko državljanstvo i nisu izvršila ili učestvovala u izvršenju ratnih zločina.

Po sili zakona rehabilituju se i lica kojima je Ukazom Predsedništva Prezidijuma Narodne skupštine Federativne Narodne Republike Jugoslavije U. broj 392 od 8. marta 1947. godine ("Službeni list FNRJ", broj 64/47) ukinuto državljanstvo i konfiskovana celokupna imovina.

Zahtev za rehabilitaciju

Član 6.

Postupak za rehabilitaciju pokreće se zahtevom.

Podnosioci zahteva za rehabilitaciju

Član 7.

Zahtev za rehabilitaciju može podneti:

- 1) lice iz člana 1. stav 1. ovog zakona;
- 2) posle smrti lica iz člana 1. stav 1. ovog zakona, supružnik, vanbračni partner, deca (bračna, vanbračna, usvojena i pastorčad), potomci, preci, usvojioci, braća i sestre, ostali zakonski naslednici, testamentalni naslednici i pravno lice čiji je to lice bilo član, odnosno osnivač;
- 3) pravno lice čiji je cilj zaštita sloboda i prava čoveka i građanina, uz svojeručno potpisani i od nadležnog organa overeni pristanak lica iz člana 1. stav 1. ovog zakona, a u slučaju njegove smrti, uz pristanak nekog od fizičkih lica iz tačke 2) ovog člana;
- 4) javni tužilac u slučaju naročito teške povrede načela pravne države i opšteprihvaćenih standarda ljudskih prava i sloboda;
- 5) deca lica iz člana 1. stav 1. ovog zakona koja su, za vreme trajanja povrede prava i slobode roditelja, rođena u ustanovama za izvršenje sankcija, odnosno koja su u tim ustanovama sa njima provela deo vremena ili su za to vreme rasla bez roditeljskog staranja jednog, drugog ili oba roditelja.

Sadržina zahteva

Član 8.

Zahtev za rehabilitaciju naročito sadrži: podatke o licu čija se rehabilitacija zahteva, svojeručno potpisan i od nadležnog organa overen pristanak u slučaju iz člana 7. tačka 3) ovog zakona, opis povrede prava, kao i dokaze o opravdanosti zahteva.

Rok za podnošenje zahteva

Član 9.

Pravo na podnošenje zahteva za rehabilitaciju zbog povrede prava iz člana 1. stav 1. ovog zakona prestaje protekom pet godina od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Nadležnost i sastav suda

Član 10.

O zahtevu za rehabilitaciju odlučuje viši sud.

Zahtev za rehabilitaciju podnosi se višem sudu nadležnom za područje gde se nalazi prebivalište, odnosno sedište podnosioca zahteva ili mestu gde je izvršena povreda prava.

O zahtevu za rehabilitaciju odlučuje sudija pojedinac.

Obaveštenje o podnetom zahtevu

Član 11.

O podnetom zahtevu za rehabilitaciju viši sud odmah obaveštava ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa (u daljem tekstu: Ministarstvo), uz dostavu kopije zahteva.

Ako je za rehabilitaciju istog lica pokrenuto dva ili više postupaka, Ministarstvo će o tome obavestiti sudove pred kojima su postupci pokrenuti da bi se postupak sproveo pred onim sudom pred kojim je postupak ranije pokrenut.

Besplatna pravna pomoć i troškovi postupka

Član 12.

Podnosiocu zahteva koji je fizičko lice ili pravno lice čiji cilj nije ostvarivanje dobiti u postupku rehabilitacije može se odobriti besplatna pravna pomoć, u skladu sa zakonom.

Podnosilac zahteva u postupku rehabilitacije oslobođen je plaćanja troškova postupka.

Istražno načelo

Član 13.

Sud pribavlja dokaze i podatke od nadležnih državnih organa i organizacija, koji su dužni da ih na zahtev suda dostave u roku od 60 dana od dana prijema zahteva.

Sud može i samostalno istraživati činjenice koje stranka nije iznela.

Pravila postupka

Član 14.

O zahtevu za rehabilitaciju lica iz člana 5. ovog zakona sud odlučuje u jednostranačkom postupku po pravilima vanparničnog postupka, uz obavezno prethodno pribavljanje mišljenja nadležnog višeg javnog tužioca.

U slučaju da se u mišljenju nadležnog višeg javnog tužioca osporava zahtev iz stava 1. ovog člana, dalji postupak će se nastaviti u skladu sa odredbom stava 3. ovog člana.

O zahtevima za rehabilitaciju lica iz člana 1. stav 1. tač. 3) i 4) ovog zakona, osim zahteva lica iz stava 1. ovog člana, sud odlučuje u dvostranačkom postupku po pravilima vanparničnog postupka, a kao drugi učesnik u postupku obavezno učestvuje Republika Srbija, koju zastupa nadležni viši javni tužilac.

Privremene mere obezbeđenja

Član 15.

Sud može, na zahtev lica iz člana 7. ovog zakona, pre pokretanja i u toku postupka rehabilitacije odrediti privremene mere obezbeđenja pod uslovima propisanim zakonom kojim se uređuje izvršenje i obezbeđenje.

Primena Zakona o vanparničnom postupku

Član 16.

U postupku rehabilitacije ne primenjuju se odredbe čl. 16, 23. i 24. Zakona o vanparničnom postupku.

Rešenje o rehabilitaciji

Član 17.

Kada je povreda prava izvršena bez sudske ili administrativne odluke, sud će u rešenju kojim se usvaja zahtev za zakonsku rehabilitaciju utvrditi da je izvršena povreda prava lica iz člana 1. stav 1. tač. 1) i 2) ovog zakona, kao i da su bez dejstva odgovarajuće pravne posledice te povrede.

Rešenjem kojim usvaja zahtev za zakonsku rehabilitaciju lica iz člana 5. st. 2. do 5. ovog zakona, sud utvrđuje da je odluka koja je bila doneta protiv rehabilitovanog lica ništava od njenog donošenja, kao i da su ništave njene pravne posledice.

Rešenjem kojim usvaja zahtev za sudsku rehabilitaciju, sud utvrđuje da je odluka koja je bila doneta protiv rehabilitovanog lica ništava od njenog donošenja, u celini ili delimično, kao i da su ništave njene pravne posledice.

Zahtev za sudsku rehabilitaciju usvaja se delimično ako je osnovan samo u pogledu nekog od kažnjivih dela na koje se odnosi odluka, kao i ako je osnovan samo u pogledu vrste ili visine izrečene kazne.

Rehabilitovano lice smatra se neosuđivanim u delu u kojem je usvojen njegov zahtev za rehabilitaciju, a vreme trajanja izvršene kazne smatra se neopravdanim lišenjem slobode.

Žalba protiv rešenja o rehabilitaciji

Član 18.

Protiv rešenja u postupku rehabilitacije dozvoljena je žalba u roku od 30 dana od dana dostavljanja rešenja.

Nadležni apelacioni sud odlučuje o žalbi u veću sastavljenom od troje sudija.

Protiv pravnosnažnog rešenja u postupku rehabilitacije nije dozvoljena revizija.

Objavljivanje pravnosnažnog rešenja o rehabilitaciji

Član 19.

Ministarstvo objavljuje imena i podatke o rehabilitovanim licima u "Službenom glasniku Republike Srbije" na zahtev lica iz člana 7. ovog zakona, najmanje jednom u tri meseca.

Prava rehabilitovanih lica

Član 20.

Rehabilitovano lice ima pravo na poseban penzijski staž, mesečnu novčanu naknadu (poseban dodatak), zdravstvenu zaštitu i druga prava iz zdravstvenog osiguranja, pravo na vraćanje konfiskovane imovine ili imovine oduzete po osnovu propisa iz člana 2. stav 1. ovog zakona, odnosno obeštećenje za tu imovinu, kao i pravo na rehabilitaciono obeštećenje.

Vraćanje imovine, odnosno obeštećenje za imovinu iz stava 1. ovog člana vrši se u skladu sa zakonom koji uređuje vraćanje oduzete imovine i obeštećenje za oduzetu imovinu.

Prava drugih lica

Član 21.

Lice iz člana 7. tačka 5) ovog zakona ima pravo na zdravstvenu zaštitu i druga prava iz zdravstvenog osiguranja, kao i pravo na rehabilitaciono obeštećenje, u skladu sa odredbom člana 26. stav 3. ovog zakona.

Pravo na rehabilitaciono obeštećenje imaju i bračni drug, deca i roditelji, odnosno braća, sestre i vanbračni partner rehabilitovanog lica, u skladu sa odredbom člana 26. stav 4. ovog zakona.

Pravo na vraćanje konfiskovane imovine ili imovine oduzete po osnovu propisa iz člana 2. stav 1. ovog zakona, odnosno obeštećenje za tu imovinu imaju naslednici rehabilitovanog lica, u skladu sa odredbom člana 25. ovog zakona.

Penzijski staž

Član 22.

Rehabilitovanom licu priznaje se vreme lišenja slobode kao poseban penzijski staž u dvostrukom trajanju.

Rehabilitovanom licu priznaje se vreme nezaposlenosti po prestanku lišenja slobode kao poseban penzijski staž u efektivnom trajanju, a najduže dve godine, ako je nezaposlenost nastupila zbog povrede prava i sloboda u smislu ovog zakona.

Mesečna novčana naknada (poseban dodatak)

Član 23.

Rehabilitovano lice kome je priznat poseban staž iz člana 22. ovog zakona u trajanju od najmanje osam godina ima pravo na mesečnu novčanu naknadu (poseban dodatak), u visini od 50% od prosečne mesečne plate u Republici Srbiji u prethodnoj godini.

Obračun, usklađivanje i isplatu posebnog dodatka vrši Republički fond za penzijsko i invalidsko osiguranje.

Sredstva za isplatu posebnog dodatka obezbeđuju se u budžetu Republike Srbije.

Zdravstvena zaštita i zdravstveno osiguranje

Član 24.

Rehabilitovano lice i lice iz člana 7. tačka 5) ovog zakona, koje nije zdravstveno osigurano ima pravo na zdravstvenu zaštitu i druga prava iz zdravstvenog osiguranja kao osiguranik, u skladu sa zakonom kojim se uređuje zdravstveno osiguranje.

Sredstva za zdravstvenu zaštitu i zdravstveno osiguranje iz stava 1. ovog člana obezbeđuju se u budžetu Republike Srbije.

Pravo na vraćanje konfiskovane imovine, odnosno obeštećenje za konfiskovanu imovinu

Član 25.

Rehabilitovano lice i lica iz člana 21. stav 3. ovog zakona imaju pravo na vraćanje konfiskovane imovine ili imovine oduzete po osnovu propisa iz člana 2. stav 1. ovog zakona, odnosno obeštećenje za tu imovinu, u skladu sa zakonom koji uređuje vraćanje oduzete imovine i obeštećenje za oduzetu imovinu.

Pravo na rehabilitaciono obeštećenje

Član 26.

Rehabilitovano lice ima pravo na obeštećenje za materijalnu štetu nastalu zbog povrede prava i sloboda, u skladu sa zakonom kojim se uređuju obligacioni odnosi.

Rehabilitovano lice ima pravo na vraćanje naplaćenih novčanih kazni i troškova postupka, u revalorizovanom iznosu čija se visina određuje tako što se utvrđuje srazmera naplaćenih iznosa prema prosečnoj plati u vreme naplate, u odnosu na prosečnu platu u Republici Srbiji u godini u kojoj se vrši vraćanje.

Rehabilitovano lice i lice iz člana 7. tačka 5) ovog zakona ima pravo na naknadu nematerijalne štete za duševne bolove zbog lišenja slobode, u skladu sa zakonom kojim se uređuju obligacioni odnosi.

Lica iz člana 21. stav 2. ovog zakona imaju pravo na naknadu nematerijalne štete za duševne bolove zbog smrti rehabilitovanog lica, pod uslovom da je između njih i umrlog rehabilitovanog lica postojala trajnija zajednica života, u skladu sa zakonom kojim se uređuju obligacioni odnosi.

Komisija za rehabilitaciono obeštećenje

Član 27.

Na osnovu odluke suda kojom se usvaja zahtev za rehabilitaciju, rehabilitovano lice i lica iz člana 26. st. 3. i 4. ovog zakona mogu da podnesu zahtev za rehabilitaciono obeštećenje.

O zahtevu za rehabilitaciono obeštećenje odlučuje Komisija za rehabilitaciono obeštećenje.

Ako zahtev iz stava 2. ovog člana ne bude usvojen ili po njemu Komisija za rehabilitaciono obeštećenje ne donese odluku u roku od 90 dana od dana podnošenja zahteva, podnosilac zahteva može kod nadležnog suda podneti tužbu za naknadu štete. Ako je postignut sporazum samo u pogledu dela zahteva, tužba se može podneti u pogledu ostatka zahteva.

Tužba za naknadu štete iz stava 3. ovog člana ne može se podneti po isteku roka od jedne godine od dana dostavljanja odluke o odbijanju zahteva ili dana zaključenja sporazuma, odnosno od isteka roka iz stava 3. ovog člana.

Aktom ministra nadležnog za poslove pravosuđa određuje se sastav Komisije iz stava 2. ovog člana i bliže uređuje njen rad.

Odluka i sporazum o rehabilitacionom obeštećenju

Član 28.

Odluka kojom je usvojen zahtev za rehabilitaciono obeštećenje, odnosno sporazum o rehabilitacionom obeštećenju ima svojstvo izvršne isprave.

Jedinstvena evidencija

Član 29.

Ministarstvo vodi jedinstvenu evidenciju podnetih zahteva i pravnosnažnih odluka o rehabilitaciji.

Ministarstvo je dužno da evidenciju o podnetim zahtevima iz stava 1. ovog člana učini dostupnom javnosti objavljivanjem i blagovremenim ažuriranjem na sajtu ministarstva.

Sadržinu i način vođenja evidencije iz stava 1. ovog člana bliže uređuje ministar nadležan za poslove pravosuđa.

Prelazna odredba

Član 30.

Postupci rehabilitacije koji su započeti po Zakonu o rehabilitaciji ("Službeni glasnik RS", broj 33/06), a nisu okončani do dana stupanja na snagu ovog zakona, okončaće se po odredbama tog zakona.

Prava po osnovu rehabilitacije utvrđena ovim zakonom stiču se i na osnovu pravnosnažnih sudskih odluka kojima su usvojeni zahtevi za rehabilitaciju, a koje su donete u skladu sa Zakonom o rehabilitaciji ("Službeni glasnik RS", broj 33/06).

Zahtev za rehabilitaciju, u skladu sa ovim zakonom, može se podneti i ako je doneta pravnosnažna sudska odluka kojom je odbijen zahtev za rehabilitaciju podnet na osnovu Zakona o rehabilitaciji ("Službeni glasnik RS", broj 33/06).

Rok za donošenje podzakonskih akata

Član 31.

Ministar nadležan za poslove pravosuđa, u roku od 60 dana od dana stupanja na snagu ovog zakona, donosi akt iz člana 27. stav 5. i člana 29. stav 3. ovog zakona.

Prestanak važenja ranijeg zakona

Član 32.

Danom stupanja na snagu ovog zakona prestaje da važi Zakon o rehabilitaciji ("Službeni glasnik RS", broj 33/06).

Završna odredba

Član 33.

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku Republike Srbije".